



Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа с. Торгалыгский муниципального района
«Улуг-Хемский кожуун Республики Тыва»
668232, Республика Тыва, с. Торгалыг, улица Советская, дом 51

«Рассмотрено»
на педагогическом
совете протокол № 01
30.08. 2024 г.

«Согласовано»
с заместителем директора
по учебно-воспитательной работе
 /Домбаа О. С.-Д./
«» 2024 г.



«Утверждено»
приказом директора школы
от  2024г.
Санчы Э.Т./

Рабочая программа
по родному (тувинскому) языку для учащихся 8 класса
Уровень общего образования : основное общее образование, 5-9 классы
Срок реализации: 2024-2025 учебный год
Количество часов – 68 часов, 2 часа в неделю

Учебник «Тыва дыл» для 8 класса общеобразовательных учреждений
Авторы: Е.М.Куулар, Л.Х.Ооржак, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар (К-2023)

Составитель: учитель родного языка и литературы Доржу А.А.

с. Торгалыг-2024 г.

Пояснительная записка

Данная программа составлена на основе примерной основной образовательной программы основного общего образования, составленной в соответствии с приказом Министерства просвещения Российской Федерации от 31 мая 2021 г. № 286 “Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования”; в соответствии с требованиями, предусмотренными Гигиеническими нормативами и Санитарно-эпидемиологическими требованиями, установленных СанПиН 3.1./2.4.3598-20 и СанПин 1.2.3685-21. Программа соответствует основной образовательной программе НОО и учебному плану МБОУСОШ с. Торгалыг на 2024-2025 учебный год.

Тематиктиг планнаашкын 8 класс (68 шак)

Хыналда болгаш чогаадыкчы ажылдар (хыналда ажыл, эдертиг, чогаадыг, словарьлык диктант, төлевилел дээш о.ө.) – 12 шак. Теория болгаш практика – 48 шак.

Ажыглаар өөредилге ному: 6-7 кл

1. «Тыва дыл. 6-7 класс». Авторлары: Д.А. Монгуш, К.Б. Доржу. 2001ч.
2. «Тыва дыл. 8-9 класс». Авторлары: М.Д. Биче-оол, Д.А. Монгуш, М.В. Бавуу-Сюрюн, А.К. Ойдан-оол. 2006ч.
3. «Тыва дыл. 8 класс». Авторлары: Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарыглар. 2023ч. ООО Издательство «Офсет» (электроннуг хевири)

Дылдың кезектери	Программа аайы-биле темалар	Шактар саны	Өөреникчилерниң кылыр ажыл-чорудулгазының кол хевирлериниң чижек тайылбыры
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Бүгү делегейниң төрөөн дылдар хүнүнүң дугайында. Ноябрь 1 – тыва дыл хүнү. Тыва дыл – улустуң аас чогаалының болгаш чечен чогаалының дылы.	3	Тыва литературлуг дылдың болгаш ооң чоннуң амыдыралынга ужур-дузазының дугайында чугаага киржир. «Бүгү делегейниң төрөөн дылдар хүнү» деп темага презентация белеткээр. Тыва дыл хүнүнүң дугайында чугаага киржир, ук байырлалга тураскааткан хана-солунну үндүрер. Демнежип ажылдаар: Тыва дылдың, ооң улустуң аас чогаалынга болгаш тыва чечен чогаалга ужур-дузазының дугайында диалогту тургузар. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: дыл дугайында үлегер домактар тывар. «Төрөөн дылывысты кадагалаалыңар!» деп кыйгырыг хевиринге сөзүглел тургузар. Ону классчылары-биле сайгарып чугаалажыр.
	7 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын	4	7 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаар: Кылыг сөзү Наречие. Өтгүнүг сөстөр. Дузалал чугаа кезектери.. Сөзүглел
	Чогаадыг	1	Чогаадыкчы ажыл: «Төрөөн дыл чүге херегил?» деп угаап боданыышкынныг сөзүглел тургузар.

Синтаксис болгаш пунктуация	Сөс каттыжыышкыны. Сөс каттыжыышкынының дугайында билиг. Сөс каттыжыышкынының сөстен болгаш домактан ылгалы. Сөс каттыжыышкынының холбажыр аргалары: башкарылга, хамааржылга, каттыжылга. Бөдүүн болгаш нарын сөс каттыжыышкыны. Сөс каттыжыышкынының синтаксистиг сайгарылгазы.	6	Сөс каттыжыышкыны нарын болгаш составтыг сөстерден ылгаап билир. Сөс каттыжыышкынының холбажыр аргалары аңгылаар: башкарылга, хамааржылга, каттыжылга. Өзек болгаш чагырткан сөстүң аразында холбаазын тодарадыр. Башкарылга, хамааржылга, каттыжылга холбаазы-биле каттышкан сөстерниң уткалыг харылзаалары ылгаар. Сөс каттыжыышкынының синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгалары күүседир. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: аңгы-аңгы холбааларлыг сөс каттыжыышкыныны тургузар. Демнежип ажылдаар: бөдүүн болгаш нарын сөс каттыжыышкыныны ылгаар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: сөс каттыжыышкынының синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.
	Катаптаашкын	1	Алган билиглерин катаптаар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Бөдүүн домак. Домактың чугула кежигүннери.	1	Ийи чугула кежигүннүг домактарны танып тывар. Домакка чугаа кезектериниң туружун сактып алыр. Демнежип ажылдаар: Кол сөс биле сөглекчини танып тывар, оларның кандыг чугаа кезектери-биле илереттинерин тодарадыр. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Сөглекчиниң хевирлерин аңгылаар болгаш оларны домакка ажыглаар: кылыг сөстүг бөдүүн, кылыг сөстүг составтыг, ат сөстүг составтыг. Сөглекчиниң составында модальдыг сөстерни таныыр. Сөглекчиниң составында модальдыг сөстерниң дузазы-биле кижиниң дыңнап турары болуушкунга хамаарылгазын (бүзүрээнин, бадыткаанын, чигзингенин, даап бодаанын) илердир. Демнежип ажылдаар: Делгереңгей эвес бөдүүн домактарны сөзүглелден тывар. «Домактың чугула кежигүннери» деп төлевилелден тургузар. Домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.

	<p>Немелде. Дорт болгаш доора немелделер, оларның илереттинери. Тодарадылга болгаш капсырылга, оларның илереттинери.</p> <p>Байдалдар, оларның утка аайы-биле бөлүктери: үениң, туруштуң, кылдыныг аргазының, чылдагаанның болгаш сорулганың, хемчегниң байдалдары. Байдалдарның илереттинери.</p> <p>Домактың синтаксистиг сайгарылгазы.</p>	3	<p>Домактың ийиги черге кежигүннериниң дугайында чугаага киржир. Сөзүглелде домактардан делгеренгей домактарны танып тывар. Домактың ийиги черге кежигүннерин аңгылап тывар онаалгаларлыг мергежилгелерни күүседир: (дорт болгаш доора немелделер, тодарадылга болгаш капсырылга; үениң, туруштуң, кылдыныг аргазының, чылдагаанның болгаш сорулганың, хемчегниң байдалдарын), оларның кандыг чугаа кезектери-биле илереттинерин сайгарар. Демнежип ажылдаар: Делгеренгей домактарны танып тывар; делгеренгей эвес домакты ийиги черге кежигүннери-биле делгередир. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Делгеренгей домактарны тургузар; төрөөн дылынга бодалын шын, харылзаалыг болгаш</p>
			<p>чиге илередир. Домакты тургузуп тура, ында сөстөрниң туружун сагыыр. Өөредилге номунда материалдарының ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. Бот ажылдаар: Байдалдарны бөлүктээр, оларны таблицкага чижектери-биле көгүзөр. Ийиги черге кежигүннеринге онаалгаларлыг карточкаларны кылыр. Делгеренгей домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p>
Диктант		1	<p>Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.</p>

	<p>Чаңгыс составтыг (чугула кежигүннүг) домактар. Чаңгыс составтыг домактар дугайында билиг. Чаңгыс составтыг домактарның хевирлери. Сөглөкчи хевирлиг чаңгыс составтыг домактар. Тодаргай арынныг домак. Тодаргай эвес арынныг домак. Арын чок домактар. Кол сөс хевирлиг чаңгыс составтыг домактар. Ат домактары. Чаңгыс составтыг бөдүүн домактарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы. Чаңгыс составтыг домактарның синтаксистиг сайгарылгазы</p>	4	<p>Чаңгыс чугула кежигүннүг домактар дугайында чугаага киржир. Демнежип ажылдаар: Чаңгыс чугула кежигүннүг домактарның хевирлерин аңгылаар: сөглөкчи хевирлиг (тодаргай арынныг домак, тодаргай эвес арынныг домак, арын чок) болгаш кол сөс хевирлиг (ат домаа) чаңгыс чугула кежигүннүг домактар. Чаңгыс чугула кежигүннүг домактар кирип турар сөзүглелдер тургузар. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Чаңгыс чугула кежигүннүг домактарның сайгарылгазын кылыр, чечен чогаалдан оларның чижектерин тывар. Чаңгыс чугула кежигүннүг домактарның синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Сюжеттиг чурук-биле ажылдаар. Уткалыг, дес-дараалашкак домактардан тургустунган сөзүглелди чогаадыр. Чаңгыс чугула кежигүннүг домактарны ажыглап тургаш, «Мээң өрээлим» деп темага чогаадыг-чурумалды бижиир. Орфографтыг болгаш пунктуастыг нормаларны сагыыр. Словарьлыг диктантаыны бижиир.</p>
Катаптаашкын		1	Өөрөнгөн темаларын катаптаар.
Чогаадыг		1	
Чаңгыс аймак кежигүннерлиг домактар.		6	Мергежилгелерни күүседир. Схема ёзугаар бердинген

	<p>Чаңгыс аймак кежигүннерниң илереттинери. Чаңгыс аймак кежигүннерниң холбажыр аргалары. Чаңгыс аймак кежигүннерлиг домактарга түннекчи сөстер болгаш оларга бижик демдектери. Чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес тодарадылгалар, оларга бижик демдектери. Домактың чаңгыс аймак кежигүннер дузазы-биле нарынчыттынары.</p>		<p>домактарны сайгарар. Демнежип ажылдаар: Чаңгыс аймак кежигүннерниң кандыг чугаа кезээ-биле илереттингенин тодарадыр. Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Чаңгыс аймак кежигүннер-биле нарынчыттынган домактарны танып тывар, бижик демдектерин сагыыр. Чаңгыс аймак кежигүннерниң каттыжар аргаларын тодарадыр: үн аяны азы чагырыштырбас эвилелдер. Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Чаңгыс аймак кежигүннерниң түннекчи сөстерин тывар болгаш бижик демдектерин сагыыр. Чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес тодарадылгаларны аңгылаар, бижик демдектерин сагыыр. Домактың чаңгыс аймак кежигүннер дузазы-биле нарынчыттынарын тайылбырлаар. Өөрөдилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p>
--	---	--	--

	Катаптаашкын	1	Өөрөнгөн темаларын катаптаар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Адалга дугайында билиг. Делгерөңгей болгаш делгерөңгей эвес адалгалар. Адалганың интонациязы: домактың мурнунга, ортузунга болгаш соонга. Адалгаларны тускайлаары.	3	Өөрөдилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. Адалгалыг домактарны тургузар. Демнежип ажылдаар: Адалгалыг домактарга интонацияны өөрөнип көөр; сөзүглелде адалгалыг домактарны сактып чугаалаар, удур-дөдир хынажыр. Домакта адалгаларны тускайлаар онаалгалыг мергежилгелерни күүседир.
	Кирилде сөстөр. Кирилде домактар. Кирилде сөстөр болгаш кирилде домактарлыг домактарга интонацияның ужур-дузазы.	4	Өөрөдилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. Кирилде сөстөр болгаш кирилде домактарлыг домактарны чогаадыр, оларны сөзүглел тургузарынга ажыглаар.
	Катаптаашкын	1	Өөрөнгөн темаларын катаптаар.
	Диктант	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

<p>Нарынчылтынган домактар дугайында билиг.</p> <p>Домактың делгеренгей кежигүннер-биле нарынчылтынары, оларга бижик демдектери.</p> <p>Причастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей тодарадылгалар-биле домактың нарынчылтынары.</p> <p>Причастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей байдал-биле домактың нарынчылтынары.</p> <p>Чогаадыг</p> <p>Деепричастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кежигүннер-биле домактың нарынчылтынары.</p> <p>Деепричастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кежигүннерлиг домактарга бижик демдектери.</p> <p>Деңнелгелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кежигүннер-биле домактың нарынчылтынары.</p> <p>Домактың адалгалар-биле нарынчылтынары.</p> <p>Домактың киирилде сөстөр болгаш киирилде домактар-биле нарынчылтынары, оларга бижик</p>	<p>12</p>	<p>Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Домактың нарынчылтынар аргазын тодарадыр.</p> <p>«Нарынчылтынган домактарның бөдүүн домактан ылгалы» деп темага дыңнадыг белеткээр.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Нарынчылтынган домактарны танып тывар, оларны чогаадыр.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Причастиелиг, деепричастиелиг бөлүглелдер-биле нарынчылтынган домактарны танып тывар, оларны чогаадыр.</p> <p>Деңнелгелиг бөлүглелдер-биле , делгеренгей болгаш делгеренгей эвес адалгалар-биле, киирилде сөстөр, киирилде домактар-биле нарынчылтынган домактарны сайгарар онаалгалыг мергежилгелерни күүседир.</p> <p>Нарынчылтынган домактарның синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Эдертигни бижир.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Улустуң хөөмейжизиниң дугайында сөзүглелди номчуур. Ооң дугайында чугаага киржир. Ук сөзүглелге нарынчылтынган домактарны немеп бижир, эде тургузар.</p> <p>Нарынчылтынган домактарны чечен чогаал сөзүглелдеринден тывар. Оларны аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар.</p> <p>Нарынчылтынган домактарга бижик демдектерин болгаш үн аянын сагыыр.</p>
--	-----------	---

	демдектери. Нарынчыттыңан домактарның сөзүглел тургузарыңга ужур-дузазы. Нарынчыттыңан домактарның синтаксистиг сайгарылгазы. Нарынчыттыңан домактарга катаптаашкын		
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Частырыглар-биле ажыл	1	
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	Монолог-чурумал Монолог-угаап боданыышкын Монолог-тоожуушкун. Эртем-шинчилел ажылы – монологтуң бир хевири Диалог	5	Монологтуң хевирлериниң дугайында чугааны чорудар. Башкызы-биле улуг эвес эртем-шинчилел ажылын чорудар, ооң дугайында дыңнадыгны белеткээш, улус мурнунга чугаалаар. Демнежип ажылдаар: Диалогту тургузар, өске өөреникчилерниң тургусканы диалогтуң шынарын үнелеп, бодунуң бодалын илередир.
	Чогаадыг	1	
	Чыл төнчүзүнде түңнел катаптаашкын Сөс каттыжыышкыны. Бөдүүн домак. Нарынчыттыңан бөдүүн домактар	3	Тус-тузунда тема аайы-биле демнежип, хөй-биле кады (коллектив-биле), бөлүк аайы-биле болгаш бот ажылдаар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
		68шак	

**Календарь-тематиктиг планнаашкын
8 класс (68 шак)**

Дылдың кезектери	Программа аайы-биле темалар	Шактар саны	План ёзугаар эрттиргени	Херек кырында эрттиргени
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Бүгү делегейниң төрөөн дылдар хүнүнүң дугайында.	1		
	Ноябрь 1 – тыва дыл хүнү.	1		
	Тыва дыл – улустуң аас чогаалының болгаш чечен чогаалының дылы.	1		
	7 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын	4		
	Чогаадыг	1		
Синтаксис болгаш пунктуация	Сөс каттыжышышкыны. Сөс каттыжышышкынының дугайында билиг.	1		
	Сөс каттыжышышкынының сөстен болгаш домактан ылгалы.	1		
	Сөс каттыжышкыннарының холбажыр аргалары: башкарылга, хамааржылга, каттыжылга.	2		
	Бөдүүн болгаш нарын сөс каттыжышкыннары.	1		
	Сөс каттыжышкыннарының синтаксистиг сайгарылгазы.	1		
	Катаптаашкын	1		

	Хыналда ажыл	1		
	Бөдүүн домак. Домактың чугула кежигүннери.	1		
	Немелде. Дорт болгаш доора немелделер, оларның илереттинери. Тодарадылга болгаш капсырылга, оларның илереттинери.	1		
	Байдалдар, оларның утка аайы-биле бөлүктери: үениң, туруштуң, кылдыныг аргазының, чылдагаанның болгаш сорулганың, хемчегниң байдалдары. Байдалдарның илереттинери.	1		
	Домактың синтаксистиг сайгарылгазы.	1		
	Диктант	1		
	Чаңгыс составтыг (чугула кежигүннүг) домактар. Чаңгыс составтыг домактар дугайында билиг. Чаңгыс составтыг домактарның хевирлери.	1		
	Сөглекчи хевирлиг чаңгыс составтыг домактар. Тодаргай арынныг домак. Тодаргай эвес арынныг домак. Арын чок домактар.	1		
	Кол сөс хевирлиг чаңгыс составтыг домактар. Ат домактары. Чаңгыс составтыг бөдүүн домактарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы.	1		

	Чаңгыс составтыг домактарның синтаксистиг сайгарылгазы	1		
	Катаптаашкын	1		
	Чогаадыг	1		
	Чаңгыс аймак кежигүннерлиг домактар.	1		
	Чаңгыс аймак кежигүннерниң илереттинери.	1		
	Чаңгыс аймак кежигүннерниң холбажыр аргалары.	1		
	Чаңгыс аймак кежигүннерлиг домактарга түннекчи сөстөр болгаш оларга бижик демдектери.	1		
	Чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес тодарадылгалар, оларга бижик демдектери.	1		
	Домактың чаңгыс аймак кежигүннер дузазы-биле нарынчыттынары.	1		
	Катаптаашкын	1		
	Хыналда ажыл	1		
	Адалга дугайында билиг.	1		
	Делгеренгей болгашделгеренгей эвес адалгалар.	1		
	Адалганың интонациязы: домактың мурнунга, ортузунга болгаш соонга. Адалгаларны тускайлаары.	1		
	Кирилде сөстөр.	1		

	Кирилде домактар.	2		
	Кирилде сөстөр болгаш кирилде домактарлыг домактарга интонацияның ужур-дузазы.	1		
	Катаптаашкын	1		
	Диктант	1		
	Нарынчылтынган домактар дугайында билиг.	1		
	Домактың делгеренгей кезигүннер-биле нарынчылтынары, оларга бижик демдектери.	1		
	Причастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей тодарадылгалар-биле домактың нарынчылтынары.	1		
	Причастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей байдал-биле домактың нарынчылтынары.	1		
	Чогаадыг	1		
	Деепричастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кезигүннер-биле домактың нарынчылтынары.	1		
	Деепричастиелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кезигүннерлиг домактарга бижик демдектери.	1		
	Деңнелгелиг бөлүглелдер-биле илереттинген делгеренгей кезигүннер-биле домактың нарынчылтынары.	1		
	Домактың адалгалар-биле нарынчылтынары.	1		

	Домактын киирилде сөстөр болгаш киирилде домактар-биле нарынчыттынары, оларга бижик демдектери	1		
	Нарынчыттырган домактарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы	1		
	Нарынчыттырган домактарның синтаксистиг сайгарылгазы. Нарынчыттырган домактарга катаптаашкын	1		
	Хыналда ажыл	1		
	Частырыглар-биле ажыл	1		
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	Монолог-чурумал	1		
	Монолог-угаап боданыышкын	1		
	Монолог-тоожуушкун.	1		
	Эртем-шинчилел ажылы – монологтуң бир хевири	1		
	Диалог	1		
	Чогаадыг	1		
	Чыл төнчүзүнде түңнел катаптаашкын Сөс каттыжыышкыны.	1		
	Бөдүүн домак.	1		
	Нарынчыттырган бөдүүн домактар	1		

	Хыналда ажыл	1		
		68шак		

